

Innspill til voldtektsutvalget fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Bufdir viser til brev av 24.04.23, hvor vi bes om å komme med innspill til voldtektsutvalget og deres arbeid. Utvalget har bedt Bufdir om innspill til sitt arbeid på disse områdene:

- kunnskap om de største utfordringene
- særlig sårbare grupper
- behov for ny kunnskap
- tiltak de kan vurdere

I tillegg til dette har vi valgt å gi en beskrivelse av tilbud og tjenester direktoratet har ansvar for, som har betydning for arbeidet med å forebygge, hjelpe og få kunnskap om temaet voldtekt.

Innhold

Utfordringer.....	3
Mangelfull forebygging	3
Barn og unge har ikke tilstrekkelig kunnskap om seksualitet, grenser og overgrep.....	3
Likestillingsperspektivet på voldtekt	3
Vurdering av den seksuelle lavalder.....	4
Særlig sårbare grupper	4
Kvinner i aktiv rus	4
Personer med kognitive funksjonsnedsettelse og eldre	5
Den samiske befolkning.....	5
Barn og unge med vonde livserfaringer	7
Kunnskapsbehov.....	7
Tiltak	8
Styrke barn og unges kunnskap.....	8
Problematisk seksuell atferd og skadelig seksuell atferd (PSA/SSA)	8
Kompetanse i tjenestene.....	9
Anmeldelse av voldtekt	9
Tiltak om akutte og det mer langsiktige helse- og omsorgstilbudet til voldtektsutsatte barn og unge	10
Om tjenester og områder Bufdir har særskilt ansvar for	10
Krisesenter	10
SMISO/Nok	11
Familievernet.....	11
NASAK.....	12
TryggEst	12
«Jeg vet».....	13
Snakkemedbarn.no	13
VO-linjen.....	13
Ung.no	14
Om seksuallovbrudd og erfaringer fra spørretjenesten.....	14
Innsikt fra ung.no som kan bidra med ny kunnskap	14
Relevante dokumenter, prosjekter og nettsteder:	16

Utfordringer

Mangelfull forebygging

Forebyggingen av seksuell vold og voldtekt er ikke god nok i dag. Forebygging må begynne tidlig, være systematisk og kunnskapsbasert, og rette seg mot både foresatte, barn og unge, særlig sårbare grupper, og befolkningen generelt. Forebyggingen må i større grad rette seg mot å forebygge at barn, unge og voksne blir utøvere av seksuelle overgrep, og at utsatte og utøvere fanges opp og får riktig hjelp tidlig. Barnehage, skoler og foreldrestøttetilbud er viktige arenaer for universell forebygging. Digitale arenaer og verktøy er også viktige kanaler for forebyggende arbeid, og kan bidra til mer tilgjengelige verktøy og tjenester.

Barn og unge mangler kunnskap om seksualitet, grenser og overgrep

Det er et gjentakende tema i ulike rapporter og i innspill fra brukerorganisasjoner at seksualitetsundervisningen i skolen ikke er god nok, starter for sent og at lærere får for lite kompetanse om dette gjennom sin utdanning. Rapporter fra NTNU¹ og Redd Barna² viser at lærerutdannede enten har utilstrekkelig kompetanse, eller er alene om å ha høy kompetanse på helhetlig seksualitetsundervisning og at kompetansebehovet er spesielt høyt i møte med undervisning om seksuelle overgrep. En undersøkelse³ fra Sex og samfunn fant at 7 av 10 elever ønsker seg mer og bedre seksualitetsundervisning i skolen. Dette understøttes av rapporter fra Redd Barna som viser at ungdom etterlyser mer kunnskap og forståelse om positiv seksualitet, om samtykke, grensesetting og hva som er lov og ikke lov. At også barna uttrykker et tydelig behov for økt kunnskap om seksuell helse indikerer at de i dag ikke har et godt nok utgangspunkt for å mestre dette, både på egne og andres vegne.

Bufdir understreker behovet for at barn og unge trenger god kunnskap om kropp, seksualitet, egne og andres grenser, flørting og tilstøtende tema som gjør dem i stand til å ha en trygg og god seksualitet. I tillegg trenger de kunnskap om hva seksuelle overgrep er, hvilke rettigheter de har, hva lovverket sier, og hvordan de kan få hjelp og støtte dersom de er utsatt eller utsetter andre for krenkelser eller overgrep. Det er grunnleggende for å forebygge seksuelle overgrep.

Ung.no har lang erfaring i å svare på spørsmål om overgrep fra ungdom, og erfarer at dette er utfordrende. Både på det juridiske og på det mer helsemessige, og det kan kreve spesialkompetanse. Det er svært viktig at ungdom får god og kunnskapsbasert hjelp hos alle instanser som kan være den første de tar kontakt med. Ofte er nok den første en nett-tjeneste som ung.no eller en chat. Det må også da være et godt tilgjengelig og koordinert hjelpeapparat å vise videre til. Ungdom må også få vite hva de kan forvente seg av hjelp om de tar kontakt med en tjeneste.

Likestillingsperspektivet på voldtekt

Det er behov for et likestillings- og mangfoldsperspektiv i utvalgets utredning, og i kunnskapsutviklingen knyttet til dette temaet. Dette innebærer både å ta i betraktning kvinners særlige utsatthet, og utfordringer for ulike minoritetsgrupper, som skeive, etniske minoriteter, personer med

¹ <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/3030540>

² [Redd-Barna-Laererstudenters-perspektiver-pa-seksualitetsundervisning.pdf \(reddbarna.no\)](https://reddbarna.no/Redd-Barna-Laererstudenters-perspektiver-pa-seksualitetsundervisning.pdf)

³ <https://sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2022/02/Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf>

funksjonsnedsettelse, inkludert utviklingshemmede. Det er blant annet relevant å se på sårbarhetsfaktorer knyttet til de ulike diskrimineringsgrunnlagene, barrierer når det gjelder tilgang til/bruk av hjelpetiltak, opplevelser med hjelpeapparatet, anmeldelser og utsatthet innad i noen grupper. Videre innebærer et likestillingsperspektiv at man også undersøker hvilke barrierer som rammer menn som utsettes for voldtekt. For eksempel når det kommer til å oppsøke og få hjelp av tjenester, anmeldelse, rettsprosess og sikring av bevis, blant annet.

Det kan også være relevant å se til holdninger og følelser i rettssystemet knyttet til utsatte som «verdige» eller «suspekter» (rus, prostitusjon, fest), bakgrunn til overgreper, hvor og i hvilken situasjon voldtekt finner sted, relasjon mellom offer og gjerningsperson og kjønnsroller.⁴

Vurdering av den seksuelle lavalder

Straffelovrådet har foreslått i sin rapport at den seksuelle lavalder skal senkes til 15 år. Bufdir har i sitt høringsvar til Straffelovrådet blant annet påpekt at basert på Ung.no sine erfaringer synes ungdom generelt å ha manglende kunnskap om egen og andres grenser, om gråsoner og hva som er overgrep.

Begrunnelse for en bestemmelse om en seksuell lavalder er å beskytte barn som ikke anses modne nok til å utøve sin seksualitet, og da særlig å beskytte barn mot seksuelle handlinger fra voksne. Samtidig forutsetter en slik bestemmelse, at barn, når de når en bestemt alder, har den nødvendig kognitive modenhet til å gjøre frivillig seksuelle erfaringer. Dette er også en forutsetning for den seksuelle selvbestemmelsesretten (frivilligheten). Bufdir foreslår at Voldtektsutvalget vurderer Straffelovrådets forslag om senkning av den seksuelle lavalder og hvilke implikasjoner dette kan få for ungdom.

Helhetlig og koordinert innsats på tvers av sektorer

Ansvar for å forebygge, følge opp og avverge vold, inkludert seksuell vold og voldtekt, er fordelt på flere ulike departementer og underliggende sektorer. Dette arbeidet betegnes gjerne som et gjenstridig problem i forvaltningen, fordi det har vist seg vanskelig å etablere en helhetlig, koordinert innsats på tvers av sektorene. For å sikre et helhetlig og samordnet tilbud til befolkningen er det behov for at alle forvaltningsnivåer er bedre koordinerte i sine innsatser.

Særlig sårbare grupper

Kvinner i aktiv rus

Kvinner i aktiv rus ofte utsatt for overgrep, har ikke de hjelpetilbudene som trengs. Kvinner med rusavhengighet er mer utsatt for vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner, mens menn med rusavhengighet er mer utsatt i andre situasjoner og relasjoner. Utsatthet for vold, seksuelle overgrep, omsorgssvikt eller andre negative livsbelastninger i barndom og oppvekst øker risiko for å utvikle rusmisbruk eller avhengighet (Aakvaag og Strøm 2019⁵).

⁴ Se Bitsch, A. (2019). The geography of rape: Shaming narratives in Norwegian rape cases. *Signs: Journal of women in culture and society*, 44(4), 931-953.

⁵ <https://www.nkvts.no/rapport/vold-i-oppveksten-varige-spor-en-longitudinell-undersokelse-av-reviktisering-helse-rus-og-sosiale-relasjoner-hos-unge-utsatt-for-vold-i-barndommen/>

Voldsutsatte kvinner og menn i aktiv rus har krav på et krisesentertilbud, på samme måte som andre som er utsatt for vold eller overgrep. I Bufdirs statistikk fra 2021 fremgår det at 12 krisesenter oppgir at de gir botilbud til personer med kjent rusproblematikk, 27 krisesenter svarer at det vurderes i hvert enkelt tilfelle, mens 4 krisesenter ikke gir et slik tilbud. Et viktig fokus er om kommunene har et annet tilbud til denne målgruppen, hvis krisesenteret ikke kan gi et (skjermet) botilbud, som forarbeidene til krisesenterloven presiserer at de skal ha. Som et minimum bør alle krisesentrene kunne ta imot voldsutsatte personer i aktiv rus til en kartleggingsamtale og for å avklare mulighet for et skjermet botilbud på krisesenteret, eller et tilsvarende tilbud i regi av kommunen.

Personer med kognitive funksjonsnedsettelse og eldre

Man har manglende kunnskap om seksuell vold og voldtekt mot sårbare grupper, som personer med utviklingshemming og personer med høy alder. Kunnskap om omfang, rettsikkerhet, konsekvenser for den utsatte, og i hvilken grad sårbare voksne får god nok oppfølging og behandling i etterkant er ikke god nok.

Personer med utviklingshemming omfattes sjelden i omfangsundersøkelser i befolkningen, og vi har ikke veldig pålitelige tall når det gjelder omfang av overgrep. Tallene som finnes viser imidlertid en forhøyet risiko for å utsettes for overgrep, nasjonalt og globalt (se for eksempel Skilbrei & Stefansen, 2018; Thoresen & Hjemdal, 2014). Kvinner med utviklingshemming er særlig utsatte, men menn med utviklingshemming er også utsatte. Forskning viser at aktørene i strafferettspleien har dårlig kunnskap og kompetanse om personer med kognitive funksjonsnedsettelse, og at dette gjenspeiles i antallet saker føres for retten (Olsen et al., 2018; Moen, 2023). Antallet saker som meldes til politiet er også lavt, etterforskningen er ofte mangelfull og saker henlegges. (Olsen et al., 2018; Rachlew, 2016; Moen, 2023).

Kommunikasjon og samhandling kan oppleves som vanskelig for denne delen av befolkningen, og muligheten til å ta gode valg på egne vegne kan være nedsatt. Straffelovens § 291 om voldtekt, «*seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det*», er særlig relevant å se nærmere på, fordi mange med kognitive funksjonsnedsettelse kan ha problemer med å gi et informert samtykke. Forskning viser at personer med utviklingshemming kan ha nedsatte muligheter til å ta veloverveide valg (i varierende grad), og vi vet også at de kan bruke lengre tid på å kode informasjon, forstå situasjoner og ta beslutninger. De vil derfor være særlig sårbare for å samtykke til noe de ikke forstår konsekvensene av. Spørsmålet er om § 291 i tilstrekkelig grad hensyntar dette. Det er også nødvendig å se dette i sammenheng med CRPD, artikkel 12 om likhet for loven. I mange saker omfatter tiltalene etter § 295, og ikke § 291 (Åker & Johnsen, 2019). Et betimelig spørsmål er derfor om §291 slik den står i dag, i tilstrekkelig grad tar hensyn til de som har kognitive funksjonsnedsettelse, og om dette medfører at §§ 293 og 294 kommer til anvendelse.

Den samiske befolkning

Forskning viser en høyere forekomst av voldsutsatthet blant samer enn de som ikke er samiske i samme geografiske område, særlig gjelder dette for samiske kvinner (Saminor II-undersøkelsen). Nær halvparten av samiske kvinner (og 35 prosent av ikke-samiske kvinner) rapporterer at de er utsatt for

vold, hvorav 22 prosent rapporterer om seksuell vold (16 prosent for ikke-samiske kvinner). Undersøkelsen indikerer at det å være same er en risikofaktor for å utsettes for vold.

Taushet og indirekte kommunikasjon har en viktig plass i samisk kultur. Kunnskap om mindre verbale kommunikasjonsmåter og betydningen av metaforer og kroppsspråk kan derfor gi et bedre utgangspunkt for samtaler mellom ansatte og samiske brukere. Behovet for å øke kompetansen i offentlige tjenester om det samiske er stort, og særlig i områdene der samer er i sterk minoritet.

Forskning viser at avmakt, som samene opplevde under fornorskningen, kan ha negative sosialpsykologiske konsekvenser, som kan føre til uhelse. Videre har mange samer liten tillit til at storsamfunnet tilrettelegger for et offentlig tjenestetilbud som tar hensyn til kulturell og språklig bakgrunn, og forskning viser at samer i minoritetsområder i stor grad opplever å ikke bli møtt med forståelse og kunnskap hos offentlige tjenester.

Personer med minoritets- og innvandringsbakgrunn

Innvandrere og andre med minoritets- og fluktbakgrunn kan være særlig sårbare dersom de utsettes for voldtekt, da det kan være høyere terskel for å oppsøke hjelp både på grunn av manglende tillit til hjelpeapparatet og på grunn av bekymring for at informasjon om voldtekt kan ødelegge familiens ære. I familier med en patriarkalsk struktur og som forholder seg til ære og skam som kollektive verdier for familien, kan det å bli voldtatt og ikke lenger være jomfru være ødeleggende for en jente/kvinnens rykte og familiens ære. Dette kan medføre at utsatte med minoritetsbakgrunn holder overgrepet skjult for familien og andre i frykt for konsekvenser for seg selv eller familien.

Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold veiledet eller bidro på annen måte i 891 enkeltsaker i 2022⁶. Av disse sakene gjaldt majoriteten personer med minoritetsbakgrunn. I 5 % av sakene ble det gjort kjent for Kompetanseteamet at den utsatte var utsatt for seksuell vold og/eller seksuelle overgrep. Det er både jenter/kvinner og gutter/menn som kan ha opplevd seksuelle overgrep. Erfaring fra sakene viser at den utsatte risikerer å bli utsatt for vold og negativ sosial kontroll dersom informasjon om voldtekt blir kjent for andre. Utsatte forteller at de velger å ikke fortelle noen i familien om seksuelle overgrep fordi de frykter selv å få skylden og/eller frykter at de skal bli møtt med manglende forståelse, vold, å bli tvangsgiftet, å bli utstøtt av familie og nettverk eller å bli tatt med til utlandet mot sin vilje. Når noen utsettes for tvangsekteskap, er voldtekt i ekteskapet ofte en følge. Også her viser erfaringer fra enkeltsaker at flere av de som utsettes for voldtekt i ekteskapet ikke søker hjelp, eller venter veldig lenge med å søke hjelp. Noen er lært opp til at seksuell omgang er en rett som mannen har i ekteskapet, og at det derfor er en plikt kvinnen har. Noen har opplevd at det å si ifra til noen i familien om at en tvinges til samleie, ikke fører til forståelse eller støtte. Noen opplever også trusler og vold når de ønsker å bryte ut av et ekteskap som er preget av vold og seksuelle overgrep. I den siste omfangsundersøkelsen på vold viser NKVTS⁷ til at tidligere studier finner en høyere forekomst av vold blant innvandrere enn i majoritetsbefolkningen. I den siste studien ble det trukket et eget innvandringsutvalg. I dette utvalget oppgir 16% av kvinnene at det har vært utsatt for voldtekt

6

https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/vold_overgrep/arsrapport_2022_kompetanseteamet_mot_tvangsekteskap_kj_onslemlestelse_og_negativ_sosial_kontroll.pdf

⁷ https://www.nkvts.no/content/uploads/2023/03/NKVTS_Rapport_1_23_Omfang_vold_overgrep.pdf

med makt, som er noe høyere enn i hovedutvalget. Forskerne presiserer at innvandringsutvalget er begrenset på flere områder, og at man må være varsomme med å generalisere. Bufdir ber Voldtektutvalget vurdere behovet for en mer/supplerende kunnskap om omfanget av voldtekt (og vold) i innvandrerbefolkningen i tråd med anbefalingen i omfangsstudien.

Personer med bakgrunn fra trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet

Personer med bakgrunn fra trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet, kan også være særlig sårbare som utsatt for voldtekt. Manglende tillit til storsamfunnet og en praksis med å ordne opp i problemer innad i nettverket, kan bidra til å gjøre hjelpeapparatet mindre tilgjengelig for denne gruppen. Trossamfunn som har særlig fokus på å bevare menighetens renhet, kan omtale alle seksuelle handlinger utenfor ekteskapet som en synd, uten å skille mellom det som er juridisk straffbart. Den som er utsatt kan derfor velge å tie om hendelsen, av frykt for sosiale konsekvenser i miljøet. I tillegg kan forventninger om å ivareta trossamfunnets ære utad også skape en taushet. Den som rapporterer handlingen internt kan oppleve at fokuset er på bevisførselen, på den som har brutt moralreglene, samt den utsattes eget bidrag til situasjonen, framfor fokus på den utsattes hjelpebehov.

Barn og unge med vonde livserfaringer

Barn med tiltak i barnevernet og på institusjon, og barn på kriesenter er mer sårbare på alle områder. Dette ser vi også i spørsmål på ung.no, der dette er en gruppe som beskriver utsatthet for ulike typer overgrep. Alt fra overgrep på institusjon eller spørsmål om ubehagelige situasjoner i fosterhjem eller utsatthet i den situasjonen de er i som barn på institusjon. Dette er en gruppe som også kan ha utfordringer med ivaretagelse av seg selv, å sette egne grenser og ha tilgang til hjelp og støtte i familie og nettverk.

Kunnskapsbehov

I forbindelse med utarbeidelse av ny opptrappingsplan, har NKVTS spilt inn et behov for en overordnet og koordinert forskningsstrategi på voldsfeltet. Dette må ligge til grunn for en satsning på forskningsbasert kunnskap om vold og seksuelle overgrep. Det er viktig at denne forskningen er målrettet, helhetlig og koordinert, tverrfaglig og flerfaglig. Bufdir støtter forslaget om en slik strategi og foreslår at Voldtektutvalget ev. kan se på hvilke mangler som finnes i forskningen rundt seksuell vold og seksuelle overgrep.

Bufdir mener det særskilt må forskes mer på hva som virker forebyggende for barn og unge. Vet barn og unge hva voldtekt er, og hva som er grensene for dette? Selv om de skjønner det i teorien, identifiserer de det i mindre grad som en voldtekt eller bruker dette begrepet. Det er også behov for å forske på utøverperspektivet: hva virker forebyggende for utøverne? Dette gjelder både unge og voksne som utsetter andre for voldtekt og seksuelle overgrep.

Det er behov for forskning om hvordan barn og unges digitale liv kan påvirke holdninger, kunnskap, atferd og utsatthet i møte med seksualitet, seksuelle krenkelser og overgrep. Vi må vite mer om hvordan markedsføring, informasjon og annet medieinnhold som tematiserer kjønn, likestilling og

seksualitet blir brukt av barn i ulike aldersgrupper, og hvordan barn og unge forstå og håndterer denne informasjonen. Videre hvordan økt eksponering for og bruk av porno og materiale som viser krenkelser eller overgrep virker inn på barne- og ungdomsbefolkningen. Tall fra den nasjonale Ungdataundersøkelsen viser at uønsket seksuell oppmerksomhet og trakassering rammer mange unge, og at en god del opplever dette på digitale arenaer. Økt bruk og tilstedeværelse på digitale arenaer og sosiale medier bidrar til at uønsket sex, press og seksuelle overgrep følger med de unge også inn i disse arenaene. Barn i Norge har fra tidlig alder tilgang til sosiale medier og innhold på nett, og Barn og medier-undersøkelsen⁸ viser at en betydelig andel har sett porno. Vi har lite kunnskap om hvilke konsekvenser dette har for særlig unges holdninger og forventninger til egen og andres seksualitet og seksuelle preferanser⁹.

Det er behov for kunnskap om hvilke tilbud som faktisk finnes i kommunene for de som er utsatt. Kommunene har veldig ulike tilbud og lavterskeltilbudene er ikke tilgjengelig i hele landet. Hvilken hjelp og støtte er faktisk mulig å få for utsatte for voldtekt, avhengig av hvor man bor? Det er behov for mer kunnskap om hva som er god hjelp og hvor ulike deler av befolkningen søker informasjon, støtte og hjelp. Hvilken type informasjon fungerer og i hvilke kanaler, med hvilken tilnærming? Spørsmål på ung.no tyder på at det er vanskelig for ungdom å finne frem til riktige/gode hjelpetjenester. Hvordan finner ungdom fram til digitale hjelpetjenester, vet de hvor de kan få hjelp når de opplever noe? Hva de kan forvente? Har vi tilstrekkelig fokus på grupper som gutter, bifile, transpersoner og homofile? Er informasjonen kunnskapsbasert og koordinert (lik informasjon fra ulike, offentlige (og andre) tjenester?)

Tiltak

Styrke barn og unges kunnskap

Bufdir anbefaler at det jobbes systematisk med å øke kunnskapen hos barn, ungdom og unge voksne. Det er behov for en helhetlig tilnærming til hvordan barn og unge både i dag, og framover, bør få slik kunnskap. Tiltaket bør innebære å styrke voksnes kompetanse i barnehage, skole og helsetjenester, styrke og forbedre seksualundervisningen og sikre at den også gir barn og unge fenomenforståelse og handlingskompetanse som kan forebygge seksuelle overgrep. Barn og unge må også ha god tilgang til informasjon, støtte og hjelp, både gjennom digitale tjenester og det ordinære tjenesteapparatet. Informasjon og innsatser for å øke kunnskap bør også rettes mot foreldre, slik at de kan støtte og hjelpe barn som er utsatt eller utsetter andre for skadelig seksuell atferd.

Problematisk seksuell atferd og skadelig seksuell atferd (PSA/SSA)

Det har over de siste to årene vært et stort arbeid der Helsedir og ung.no har samarbeidet om informasjon på ung.no som har som mål å forebygge problematisk og skadelig seksuell adferd (PSA/SSA). Artikler, filmer og et selvhjelpsverktøy er utviklet og system for å vise ungdom som trenger

⁸ <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/barn-og-medier-2022-porno-desember-2022.pdf>

⁹ <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/resource/a-lot-of-it-is-actually-just-abuse-young-people-and-pornography/>

det til et nasjonalt kontaktpunkt er under utvikling. Det har vært fokus på at informasjonen skal være godt tilrettelagt også for ungdom med svakere kognitiv fungering siden man vet at de er i en spesiell risiko for å utvikle PSA/SSA og for både å utføre overgrep og bli utsatt for overgrep.

Dette arbeidet kan med fordel deles bredt og bygges videre på for å spre kunnskapen om temaet både for fagpersoner, foreldre og ungdom. Det kan bidra til økt kunnskap hos alle parter og det kan bygge ned barrierer for å ta opp tema. Det kan i seg selv være forebyggende. Erfaring har i denne perioden vist at kunnskap om dette er mangelfull hos fagpersoner og andre voksne som møter ungdom i tillegg til at dette er et tema som ungdom heller ikke har hørt noe særlig om.

Kompetanse i tjenestene

Som del av handlingsplanen mot voldtekt, som gikk ut i 2022, ble det iverksatt tiltak for å øke kompetansen om voldtekt og seksuell vold hos ansatte i krisesentrene, SMISO/NOK.-sentrene og ved vold- og overgrepsmottakene i kommunene, blant annet gjennom kompetanseheving i regi av RVTS. Dette vil kunne bidra til målsettingen om å styrke helse- og omsorgstilbudet til barn og voksne som er utsatt for voldtekt. Det bør vurderes hvordan kompetanseutvikling for ansatte i disse tjenestene kan styrkes og videreføres.

Familievernet har behov for styrket kompetanse om seksuell vold. For å senke terskelen for å tematisere og avdekke seksuell vold, jobbes det med at ansatte i familievernet har grunnleggende kunnskap om seksualitet, grenser og samtykke. Det er også viktig at de har øvelse/trening i å snakke om seksuell vold med brukerne. Bufetat, ved region øst, har etablert «Sexologiskolen» for sine ansatte, for å møte behovet for kunnskap på området. Det er et generelt behov for mer sexologisk kompetanse og trening i både grunnutdanningene, i videreutdanningene og spesialiseringene innenfor familieterapifeltet.

Utvalget har i sitt mandat å se på evalueringen av sentrene mot incest og seksuelle overgrep (NOVA rapport 16/17¹⁰). I evalueringen trekkes det fram at sentrene beskriver en ganske ny gruppe som i økende grad kontakter sentrene for enesamtaler. Dette er stort sett yngre kvinner som har vært utsatt for et seksuelt overgrep, som regel voldtekt. Dette er grupper som i liten grad ønsker å delta i fellesskapet ved sentrene, de kommer med et bestemt formål: noen få individuelle samtaler for så å avslutte kontakten med senteret. Dette kan være studenter, eller unge som lever «vanlige» liv, og er i arbeid (NOVA rapport 16/17, side 53). Bufdir mener det hadde vært interessant å følge opp dette funnet, og høre om denne trenden har økt. Er sentrene et godt og tilgjengelig tilbud også for denne gruppen?

Anmeldelse av voldtekt

På ung.no er det stadig eksempler på spørsmål der ungdom lurer på hvordan og/eller om de skal anmelde. De sitter med mye usikkerhet om hva som da vil skje, hva straffen vil bli, og de kan fortelle at de opplever rettsapparatet som krevende. Mer åpenhet kan gjøre at unge søker råd om situasjoner

¹⁰ <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5119/Nettversjon-Rapport-16-17-Sentrene-mot-incest-og-seksuelle-overgrep.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

de opplever som krenkende og som overgrep. Det er også behov for kunnskap om samtykke og hva som regnes som bevis og om hvem som har bevisbyrde og om hva de kan forvente hvis de anmelder. Også utøverperspektivet må ivaretas her. Bufdir ber utvalget vurdere hvordan befolkningen generelt, men særlig ungdom og unge voksne i enda større grad får tilgang til god og kvalitetssikret informasjon om ulike aspekter rundt voldtekt, anmeldelse og juridiske og praktiske aspekter rundt dette tema. Seksualundervisningen, Ung.no og «Jeg vet» kan bidra til tilpasset og kvalitetssikret informasjon rettet mot barne- og ungdomsbefolkningen.

Akutte og det mer langsiktige helse- og omsorgstilbudet til overgrepsutsatte barn og unge

Spesialkompetanse om overgrep må bli lettere tilgjengelig for barn og ungdom. Blant annet kan fagfolk med slik kompetanse svare ungdom på spørretjenester og chattetjenester, og da særlig tenker vi det er relevant på ung.no som skal nå alle ungdommer. Informasjon om hvordan og hvor man får hjelp ved overgrep, ser ut til å ikke være godt tilgjengelig for ungdom, utfra det vi kan se av spørsmål på ung.no eller ved forsøk på å lage gode oversikter for hvor ungdom får hjelp. Overgrepsmottak er ofte det vi viser til. Disse er ofte umulige for ungdom å reise til, siden de ofte er langt unna. Da må det være mulig å få kontakt og hjelp av dem digitalt. Det kan være med å bygge ned terskelen for å ta kontakt. Informasjon og veiledning fra ulike, offentlige instanser kan oppleves ukoordinert og de ulike instansene jobber ut fra ulikt lovverk og ansvarsfelt (jus, straff, konfliktløsning og omsorg/videre hjelp.)

Om tjenester og områder Bufdir har særskilt ansvar for

Krisesenter

Krisesentertilbudet er det eneste hjelpetiltaket med særlig kompetanse på å gi beskyttelse, sikkerhet, råd og veiledning til kvinner, menn og barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner. I Norge finnes det 43 krisesentre fordelt over hele landet.

Bufdirs krisesenterstatistikk viser at 20 prosent av beboerne var utsatt for seksuell vold, noe som også kan omfatte voldtekt. Dette gjaldt en noe større andel av beboerne med funksjonsnedsettelse, jf. også innspill fra Bufdir om TryggEst under. Videre oppga en langt større andel kvinner enn menn at de var utsatt for seksuell vold (22 % mot 7 %).

Ifølge Bufdirs krisesenterstatistikk oppga 34 % av beboerne ved første opphold i 2022 at forholdet var anmeldt til politiet, omtrent tilsvarende som i årene 2017–2021. I de fleste tilfellene var det beboeren selv som anmeldte. Av de som oppga at forholdet ikke var anmeldt, var det vanligst å oppgi at de ikke ønsket å løse saken i rettsapparatet (30 %), at de ville legge hendelsene bak seg (24 %), eller ville gi voldsutøver en ny sjanse (18 %). 16 % oppga at anmeldelse var en for stor belastning, og 13 % oppga de ikke ønsket å anmelde av hensyn til barn. 14 % oppga andre begrunnelser.

SMISO/Nok.-sentrene

Formålet med den statlige tilskuddsordningen som Bufdir forvalter, som retter seg mot sentrene, er å gi utsatte for incest, seksuelle overgrep og voldtekt, samt deres pårørende, et godt og tilgjengelig tilbud. Bufdirs statistikk fra SMISO/Nok er tilgjengelig her:

https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/sentrene_mot_incest_og_overgrep_i_Norge/ . I spørreskjemaet der brukeren fyller ut informasjon om overgrepet, spørres det om alder ved første overgrep, varighet på overgrep, antall overgripere, kjønn på overgriper, relasjon til overgriper og hvorvidt saken er anmeldt, blant annet. Det spørres derimot ikke om hva slags type overgrep det var, eller andre kjennetegn ved overgrepet. Man kan derfor ikke si noe om overgrepet er innenfor definisjonen på en voldtekt eller ikke, eller vite grunnen til at de benytter seg av tilbudet.

Statistikken for SMISO/NOK-sentrene viser at til sammen 34 % av de utsatte brukerne i 2022 svarte at saken(e), eller noen av sakene, var anmeldt, og andelen er omtrent den samme som de forutgående årene. For 23 % av brukerne var saken(e) anmeldt, mens 10 % svarte at noen av sakene var anmeldt og andre ikke. 66 % hadde ikke anmeldt saken(e).

De som svarte at saken(e) ikke var anmeldt, kunne utdype dette i et åpent svar. Mange svarte her at de ikke ønsket å anmelde, eller at de vurderte anmeldelse, ev. at de ikke var klar for å anmelde. Blant de som ga nærmere begrunnelser, oppga flere belastning og frykt. En del fortalte at de ikke forventet å bli trodd, at saken var foreldet, og at det ikke er bevis i saken eller at det skjedde for lenge siden. Også forhold ved den som hadde begått overgrepene ble trukket fram som grunner til ikke å anmelde, som at vedkommende var en nær relasjon, eller en helt ukjent, eller at utøveren var død. Videre beskrev flere utsatte forhold rundt sin egen reaksjon, som at de hadde fortrenget eller ikke hadde forstått situasjonen, følelser av skyld og skam, og at de ikke ville at noen skulle få vite om det.

En større andel kvinner (36 %) enn menn (17 %) oppga at saken(e) eller noen av sakene var anmeldt. Andelen som svarte at saken(e), eller noen av sakene, var anmeldt, var høyest blant de yngste utsatte brukerne (under 18 år) (44 %), og andelen synker med stigende alder.

Familievernet

Familievernet er en spesialtjeneste som har relasjonelle vansker og samspill i familier som sitt hovedansvarsområde. Familier og par er de viktigste målgruppene for familievernet, og kjernevirksomheten er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, styrke familierelasjoner og trygge barns oppvekstvilkår. Barnets beste er et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid, og det skal legges til rette for at barn kan medvirke. Det er totalt 42 familievernkontorer i Norge med til sammen 90 lokasjoner. Tjenesten tilbyr kliniske samtaler med par og familier, har et stort kurstilbud og tilbyr mekling ved samlivsbrudd. Hvert år har familievernet rundt 45 000 nye saker.

I likhet med andre former for vold, kan seksuell vold forekomme i alle sakstyper innenfor familievernet saksområde, og er en del av grunnkompetansen til alle ansatte. Det er utarbeidet en egen fagpakke om seksuell vold i parforhold som familievernkontorene bruker i opplæring og fagutvikling om temaet, i tillegg til regionale fagsamlinger i tjenesten. I tråd med Bufetats kompetansemodell, arbeider

Spisskompetansemiljøet Vold og høykonflikt med å innføre en basiskompetanse om vold som alle terapeuter skal besitte, en nødvendig grad av handlingskompetanse hos alle terapeuter og kontor, samt behandlingskompetanse hos et utvalg av de ansatte.

NASAK

Nasjonalt samisk kompetansesenter (NASAK) skal sikre et mer likeverdig tjenestetilbud til den samiske befolkningen og bidra til å styrke kvaliteten på tjenestenes arbeid med samiske barn, voksne og familier i alle samiske områder. Primærmålgruppen til NASAK er kommunalt og statlig barnevern, familieverntjenesten og kommunenes krisesentertilbud. NASAK skal bistå tjenestene med kjennskap til samisk kultur for å oppnå tillit, og for å kunne forstå folks måter å kommunisere og handle på. Det er viktig vite at samer ikke er en homogen gruppe, og at det ikke finnes en type tilpasning som passer alle. Dette er en forutsetning for å kunne gi god og tilpasset hjelp.

TryggEst

Bufdir har fagansvar for modellen TryggEst¹¹, som er utviklet for å hjelpe kommunen til å ivareta sine mest risikoutsatte voksne innbyggere. Den skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot denne gruppen. Modellen inneholder forslag til hvordan en kommune kan organisere dette arbeidet. Det er blant annet utviklet et e-læringskurs og et verktøy for risikovurdering som alle TryggEst-kommuner kan ta i bruk. Voldtekstutvalget kan ev. se på om denne modellen har effekt for sårbare grupper som personer med utviklingshemming og personer med høy alder.

Kompetanseteamet

Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Kompetanseteamet) er et nasjonalt tverretatlig team bestående av representanter fra seks direktorater. Kompetanseteamet har representanter fra UDI, NAV, Bufdir, Hdir, POD og IMDI. Kompetanseteamet gir veiledning og råd i enkeltsaker til ansatte i tjenesteapparatet, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som måtte ta kontakt.

Som del av tematikken tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, veileder Kompetanseteamet også i saker der det har forekommet seksuelle overgrep, herunder incest og voldtekt. Også i saker som gjelder negativ sosial kontroll i trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet, kan seksuelle overgrep være en del av bekymringsbildet. Veiledningen kan blant annet handle om hvordan overgrepet kan påvirke den utsatte og familiens ære, vurdering av risiko dersom overgrepet blir kjent, hvordan den utsatte kan hjelpes på en god måte, hvilke hjelpetjenester som kan kobles inn, sikkerhetstiltak og straffeforfølgelse.

Bo- og støttetilbudet

Bo- og støttetilbudet (botilbudet) er et tilbud for personer over 18 år som er utsatt for eller står i fare for å bli utsatt for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Botilbudet ble etablert av Bufdir i samarbeid med fem kommuner i Norge. Botilbudet driftes av kommunene med tilskuddsmidler fra Bufdir. Det er Kompetanseteamet som koordinerer botilbudet og tildeler plasser. I botilbudet får beboerne miljøterapeutisk oppfølging samt hjelp til å komme i kontakt med hjelpetjenester de kan ha behov for. Beboerne i botilbudet kan ha ulike oppfølgingsbehov. Mange sliter med dårlig psykisk helse og relasjonsskader som følge av negativ sosial kontroll, vold og seksuelle

¹¹ <https://www.bufdir.no/vold/tryggest/>

overgrep de har vært utsatt for i oppveksten eller i et ekteskap. Tilbudet erfarer at det i enkelte saker er en voldtekt som har utløst behovet for en sikker bolig og brudd med familien. En del har erfaringer med selvskading, selvmordstanker og selvmordsforsøk før de flytter inn i botilbudet. Ansatte i botilbudet jobber med å møte beboernes ulike behov blant annet for sikkerhet, støtte dem i en tung fase der de har måttet flytte fra sine nærmeste og samt hjelper til med bearbeiding av reaksjoner på det de har vært utsatt for. Ansatte i botilbudet er også en støtte for den utsatte som velger å anmelde vold og seksuelle overgrep.

«Jeg vet»

«Jeg vet» (www.jegvet.no) er en gratis læringsressurs for barnehage, grunnskole og videregående skole om trygt læringsmiljø, vold og seksuelle overgrep. Ressursen er utviklet av Salaby (Gyldendal Forlag) på oppdrag fra Bufdir, i samarbeid med Redd Barna og en rekke fageksperter. «Jeg vet» skal gi barn og elever kunnskap om hva mobbing, vold og seksuelle overgrep er, hvilke rettigheter de har, og hvor man kan få hjelp og støtte. Ressursen er tilpasset rammeplan for barnehagen og læreplan for skolen, og gir støtte til blant annet seksualitetsundervisningen og det tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmestring. «Jeg vet» inneholder alderstilpassede læringsopplegg om kropp, seksualitet og grenser, fysiske og digitale seksuelle overgrep og seksuell trakassering, lover og rettigheter, og ulike hjelpe- og informasjonstilbud for barn og unge. Opplæringen skal gi barn fenomenforståelse og begrepsapparat, og bidra til refleksjoner og handlingskompetanse i møte med seksualitet, krenkelser og overgrep. I perioden 2023-2025 gjør Fafo, på oppdrag fra Bufdir, en effektstudie av læringsutbyttet av bruk av «Jeg vet» i grunnskolen.

Snakkemedbarn.no

Snakkemedbarn.no er en øvings- og kunnskapsportal for å styrke voksnes ferdigheter i å snakke med barn de er bekymret for, på en måte som trykker barnet. Plattformen er utviklet av Regionale ressursentres om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) på oppdrag fra Bufdir. Målgruppen for snakkemedbarn.no er ansatte i tjenester som møter barn og ungdom, både i barnehage, skole, helsetjenester på ulike nivåer, i frivillighet og aktiviteter. Nettsiden inneholder en snakkesimulator der en kan øve på vanskelige samtaler om vold, overgrep og andre sensitive tema. Blant avatarene i snakkesimulatoren er det barn og ungdom som har erfaringer med seksuelle overgrep og seksuell utnyttelse. Nettsiden inneholder også et undervisningsopplegg som kan gjennomføres på arbeidsplassen, og tips og kunnskapsstøtte om konsekvenser av vold og overgrep. Fafo har evaluert implementering og erfaringer med bruk av læringsressursene Snakkemedbarn.no og «Jeg vet», studien viser sammenhenger mellom bruk og opplevd kompetanse, og positive vurderinger fra brukere av ressursen.

VO-linjen¹²

Vold- og overgrepslinjen 116 006 er en hjelpelinje for alle som opplever vold eller overgrep i nære relasjoner. Linjen har både telefon og chat og man kan være anonym når man henvender seg. VO-linjen får driftstilskudd fra Bufdir. I 2022-2023 evaluerer Nordlandsforskning VO-linjen på oppdrag fra Bufdir. Rapport skal foreligge høsten 2023. Bufdir mener det kan være relevant for Voldtektsutvalget

¹² <https://www.volinen.no/>

å vurdere om denne hjelpelinjen er et godt tilbud til utsatte for voldtekt, og om det er noe som kan gjøres i innretningen for å eventuelt treffe bedre dersom man ser at det er behov for det.

Ung.no

Ung.no er det offentlige informasjonskanal for ungdom mellom 13 og 20 år. Siden har en anonym spørretjeneste, gjennom denne får ung.no stor innsikt i hva ungdom er opptatt av. De hadde 22 millioner besøk på nettsiden i 2022, og mottok 109.000 spørsmål fra unge i spørretjenesten. Ung.no erfarer at det er et stort behov for mer kunnskap om seksualitet, grenser, seksuelle overgrep og lovverk. Ferske tall fra NKVTS' omfangsstudie (2023) viser at mange barn og unge (1 av 5) er utsatt for seksuelle overgrep og krenkelser, før fylte 18 år. Ofte kjennetegnes overgrepssituasjonene av at den som utsetter og den som utsettes kjenner hverandre, og at rus er involvert. Dette gjenspeiles også i spørsmål på ung.no.

Om seksuallovbrudd og erfaringer fra spørretjenesten

Spørsmål der ungdom forteller om sex som er inspirert av porno, også av grov porno, ulovlig porno og overgrepporno er noe som i senere tid har blitt mer tydelig i spørsmålene på ung.no. Også utstrakt bruk av sosiale medier ser vi har økt presset på ungdom om sex, både via nett og fysisk og vi ser at noen ser ut til å være storkonsumenter av grov porno. Grenseoppgangen mellom seksuelle fantasier, nysgjerrighet og utøvelse ser ut til å ha blitt vanskeligere for en del.

Av spørsmål på ung.no ser vi at det er mye ut-testende adferd og nysgjerrighet om tema som sex med dyr, sex med barn, sex med søsken og "rare" fantasier. Ung.no har sett en økning i spørsmål om sex som er inspirert av ulovlig porno eller fremstilling av overgrep. Både det vi oppfatter som seriøse spørsmål og det vi oppfatter som ut-testende/useriøse spørsmål av svært alvorlig karakter, forteller oss at her trengs det åpenhet og kunnskap.

Ungdom på ung.no kan fortelle om at de ikke vil anmelde, blant annet fordi de er redd for å ikke bli trodd, men også fordi de ikke tror det er noen vits i å melde, eller at det vil være vanskelig å utlevere seg om så intime ting.

- Ung.no har hatt et godt samarbeid med NKVTS og Helsedir om å sette temaet på dagsorden for fagsvarere på ung.no og Digiungs chattenettverk. <https://www.ung.no/snakk-med-noen>
- Det har vært gjennomført webinar <https://www.digiung.no/post/video-barn-og-unges-erfaringer-med-vold-og-seksuelle-overgrep>
- Ung.no og Digiung har også presentert dette webinarret for svarerne: <https://www.digiung.no/post/nakenbilder-som-kj%C3%A6rlighetsbrev-eller-besv%C3%A6r>

Innsikt fra ung.no som kan bidra med ny kunnskap

Ung.no har de siste 5 år besvart 3300 spørsmål på tema «Seksuelle overgrep». Dette materialet kan ved mer detaljert analyse være en god kilde til kunnskap om hva ungdom i alderen 13-20 år har av erfaringer om seksuelle overgrep.

Noen overordnede tall:

Kjønn og alder

83% av spørsmålene er sendt av jenter, 14 % av gutter og 3% har definert seg som annet kjønn.

Aldersfordeling

Alder	% andel
13 år (inkl. noen yngre)	13 %
14 år	13 %
15 år	18 %
16 år	16 %
17 år	13 %
18 år	8 %
19 år	7 %
20 år (inkludert noen eldre)	12 %

Problemstillinger og spørsmål som kommer inn:

- 364 (omtrent 10 %) av spørsmålene er besvart av jurister, noe som indikerer at ungdommene lurer på **lov og rett**, straff og om det de beskriver kan defineres som overgrep. Resten er stort sett besvart av helse- og sosialfaglige svarere, som indikerer at det er spørsmål er de primært trenger støtte, råd, prevensjon, grensesetting, veiledning for videre hjelp. Eller at de bare trenger å fortelle det til noen.
- Et tema som går mye igjen, er at de har opplevd sex som de i etterkant lurer på om var **grenseoverskridende**, voldtekt, press eller ufrivillig. De som lurer på lovverket, har ofte detaljerte beskrivelser og lurer på om det da var ulovlig, eller de lurer på om de kan anmelde, om foreldre må vite hvis de anmelder, hva som skjer hvis de anmelder og hva straffen kan bli.
- De som lurer på andre ting, viser et stort spekter av problemstillinger og spørsmål. Sårbarhet, manglende kunnskap, mye press og mye sammenheng med **rus og fest**.
- Det er for øvrig med bekymring vi ser mange spørsmål som handler om **overmaktsforhold**. Der en forelder, en onkel, en søsken eller stesøsken, en trener eller fritidsleder eller en annen voksen og fortrolig person utfører overgrep.
- **Nettovergrep** går også igjen som tema. Fra både noen de kjenner fra før (fra nettet eller virkeligheten) og med ukjente. Vi erfarer at kunnskapen om dette er økt blant ungdom i løpet av de siste årene, men at det fortsatt må være økt fokus på dette for alle ungdomskull som kommer. Og selv om kunnskapen er økt, er det det mange som har opplevd det. Da ser vi også en tendens til at det blir mer skam, for de «burde» jo ha visst eller greid å si «nei».
- En annen bekymring knyttet til spørsmål om overgrep, er at vi ser at ungdom i større og større grad er påvirket av- og inspirert av **porno**. Det ser vi i mer generelle spørsmål om sex, men også under tema «overgrep». For eksempel kan det dreie seg om aktiviteter som 'normalisering' av seksuelle handlinger som kvelning eller binding mot deres vilje eller under press.
- **Utøverperspektivet** har vært tema i et møte med utvalgte svarere fra fagpanelet og det kom klart frem at det fokuset er for lite ivaretatt, både på ung.no og ellers. Også kjønnsperspektivet

og ekstra sårbarhet hos enkelte minoritetsgrupper ses på ung.no og bør settes mer fokus på. (LHBT+, funksjonshemmede, barn i barnevernet og ulike andre minoritetsgrupper

Varsling ved spørsmål:

93 av spørsmålene har en slik karakter (pågående overgrep i nære relasjoner eller fare for at det skal skje(igjen) at vi har hatt avvergelsesplikt og varslet Kripos.

Annet relevant arbeid som pågår og som ung.no også har gitt innspill på

- I strategien for trygg, digital oppvekst, er det et eget målområde: Beskytte barn og unge mot internettrelaterte overgrep, skadelig innhold og skadelig bruk: <https://www.regjeringen.no/contentassets/668a08806f0244a49ea985c8eb18d075/no/pdfs/rett-pa-nett.pdf>
- Strategi mot internettrelaterte overgrep mot barn: https://www.regjeringen.no/contentassets/2915ff68eb2849edb3218055be32d8cb/strategi-mot-internettrelaterte-overgrep-mot-barn_uu.pdf
- Ung.no har også gitt innspill til straffelovrådet. Innspillene som er gitt kan også være relevante for innspill til Voldtekstutvalget.

Annen innsikt:

Kripos har i noen måneder hatt et samarbeid med ung.no om å se nærmere på relevante spørsmål. Spørsmål fra ung.no analyseres av KRIPOS månedlig. Spørsmålene har stikkord "Overgrep", "politi". Funn fra analysene er at ca 70 % av spørsmålene handler om manglende kunnskap og forståelse for egne og andres grenser. Vi viser til Kripos for videre funn.

Relevante dokumenter, prosjekter og nettsteder:

- I strategien for trygg, digital oppvekst, er det et eget målområde: Beskytte barn og unge mot internettrelaterte overgrep, skadelig innhold og skadelig bruk: <https://www.regjeringen.no/contentassets/668a08806f0244a49ea985c8eb18d075/no/pdfs/rett-pa-nett.pdf>
- Strategi mot internettrelaterte overgrep mot barn: https://www.regjeringen.no/contentassets/2915ff68eb2849edb3218055be32d8cb/strategi-mot-internettrelaterte-overgrep-mot-barn_uu.pdf
- <https://www.nkvts.no/prosjekt/seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge-over-internett/>
- <https://uni.oslomet.no/voldsprogrammet/ungvold/>
- <https://www.nkvts.no/prosjekt/seksuell-vold-i-unges-naere-relasjoner-utsatte-utover-og-institusjonelle-rammer/>
- <https://www.ungerelasjoner.no/>
- Foreldrehverdag: <https://www.bufdir.no/foreldrehverdag/ungdom/grenser-bekymring-og-sex/snakk-med-ungdom-om-sexpress-og-voldtekt/>